

FUGINT DE LA REPRESSIÓ

LÁZARO GARCÍA, DIRIGENT SOCIALISTA ASTURIÀ, VA ESTAR MÉS DE VINT ANYS AMAGAT A BANYOLES

Per fugir de la repressió franquista, el dirigent socialista asturià Lázaro García va amagar la seva identitat i, després de passar per diversos camps de concentració, va aconseguir una nova documentació i es va refugiar a Banyoles, on es va guanyar la vida fent de barber a domicili. Durant els més de vint anys que hi va passar, de 1940 a 1961, poca gent a Banyoles va saber la veritable identitat d'aquest barber, a qui anomenaven el *Maestro*.

JORDI GALOFRÉ > TEXT

FUNDACIÓN JOSÉ BARREIRO, OVIEDO > FOTOS

>> Lázaro García Suárez.

Lázaro García va néixer el 16 d'agost de 1896 a Sama de Langreo, un poble miner i metal·lúrgic. Com que la seva salut li va impedir treballar a la mina, va aprendre l'ofici de barber. Atret pels ideals de justícia social, va ingressar a les Joventuts Socialistes i va començar a participar en activitats polítiques a la conca del Nalón. De formació autodidacta, va col·laborar a la premsa i va formar part del Quadre Artístic de la Casa del Poble de Sama de Langreo, on va intervenir en la representació de diverses obres teatrals, entre les quals una versió castellana de

Terra baixa, d'Àngel Guimerà. Va escriure també teatre de caràcter social. La seva barberia va esdevenir un focus d'irradiació socialista. Va començar deixant llibres als clients i va acabar convertint la barberia en llibreria. Es va casar amb Carmen Zapico i van tenir set fills.

Un líder socialista asturià

L'any 1921, juntament amb altres militants socialistes, va abandonar el PSOE per participar en la formació del Partit Comunista Obrer Espanyol. Va ser un abandonament que va durar poc, perquè ben aviat es va adonar del caràcter dictatorial del règim soviètic i va retornar al PSOE. Posteriorment, ja en plena Guerra Civil, va dirigir el butlletí *¡Combate!*, de Santander, i *La Voz de Avilés*.

Per evitar la repressió, Lázaro García va adoptar una falsa identitat

>> *Lázaro García amb la seva dona, Carmen Zapico.*

Comença la vida de camuflat

A Astúries, la Guerra Civil es va acabar el 20 d'octubre de 1937, amb la derrota de les tropes republicanes. Juntament amb el seu fill Francisco i molts altres, Lázaro García es va embarcar en el vaixell *Montserrat*, que l'havia de dur a França. No hi van arribar mai, però, perquè van ser capturats per la marina franquista. Quan les autoritats franquistes van començar a prendre la afiliació als detinguts, Lázaro García es va desfer de la documentació i va adoptar una identitat falsa, per evitar la repressió. No va ser fàcil passar desapercebut, perquè a cada poble els franquistes utilitzaven els serveis de falangistes i altres delators per descobrir els que s'amagaven, però Lázaro García se'n va sortir.

Es va iniciar així un període en què va estar internat en diversos camps de concentració i presons, com San Pedro de Cardena, on va coincidir amb el barber banyolí Josep Gratacós, que el va animar a anar a Banyoles quan aconseguís la llibertat. Un cop alliberat, l'agost de 1940, i després d'aconse-

guir un DNI amb el nom de Lorenzo Gracia, natural de Cuenca, es va dirigir a Banyoles, on va començar a treballar a la barberia Gratacós, a la plaça Major. Posteriorment es va dedicar a fer de barber a domicili.

La soledat de l'exili interior

I així van començar vint anys d'una soledat interior total. Pràcticament ningú a Banyoles va sospitar mai que aquell barber que parlava un castellà amb una certa pompa i prosopopeia era un dirigent socialista asturià. Va viure en una pensió al carrer Álvarez de Castro (actual avinguda dels Països Catalans) i després va llogar una habitació al carrer de Sant Martíria. Solia anar a dinar a Can Pericus, a la plaça de les Rodes, i a Can Xabanet, a la plaça del Carme. Es va fer una colla d'amics, que ell anomenava «la penya del bon humor» i que incloïa el com-

positor Rossend Palmada, l'impresor Narcís Garanger, Peret Brugada, el també compositor Josep Saderra, que ell anomenava «el Soñador» i a qui va apreciar molt; Pere Roca, en *Pericus*, l'hostaler de la plaça de les Rodes, que tocava la guitarra; el també guitarrista i cap de Correus Matías Márquez, i altres. Igualment va fer amistat amb el notari Antonio Sauras, que havia arribat a Banyoles represaliat per franquisme. Reprenent la seva afició al teatre, va participar en activitats teatrals banyolines, com per exemple una representació del *Tenorio*, l'any 1941. Tenia bona veu i declamava molt bé, amb molta seguretat. Tal com va explicar Josep Blanch en una nota necrològica, tenia una gran facilitat de paraula, utilitzava un lèxic rebuscat, era gran lector de la premsa per estar al corrent de la política internacional i li agradava discutir sobre temes socials i morals. La feina de barber a domicili li va permetre relacionar-se amb gent benestant i de dretes, fins i tot amb algun militar de la guarnició del camp d'aviació

Pràcticament ningú a Banyoles va sospitar mai qui era

>> El matrimoni García Zapico amb tres dels seus fills: Francisco, Aurelio i Lázaro.

>> Lázaro García, ja convertit en Lorenzo Gracia, amb la seva inseparable maleta on duïa les eines de barber, a Banyoles.

de Martí, relacions que ell intentava conrear per passar més desapercebut. Llevat de dues o tres persones de més confiança (com Josep Saderra, Matías Márquez i el notari Sauras), tota aquesta colla d'amics, amb qui compartia estones de lleure i amb qui conversava llargament, i tots aquells a qui tallava els cabells eren ben lluny d'imaginar que *el Maestro* era qui era.

Tot això, les tertúlies, les amistats, el teatre, formava part de l'escenografia que s'havia muntat per amagar la seva personalitat. Però en la intimitat de la seva consciència, en la soledat del seu exili interior, mai no va renunciar a les seves idees. «En lo único que no claudico», va escriure el 1948, «es de aquella fe que desde casi niño animó siempre mi espíritu». En les hores de lleure, tancat en el refugi de la seva habitació, Lorenzo Gracia es tornava a convertir en Lázaro García

i reflexionava i escrivia. Va escriure, l'any 1943, les *Memorias de un camuflau*, on relata la seva detenció i el seu pas per diversos camps de concentració. Tot i que sembla que eren més extenses, el text que se n'ha conservat (i que ha estat publicat recentment per la Fundació José Barreiro, en una excel·lent edició a cura d'Adolfo Fernández Pérez) només cobreix els primers mesos de captivitat. Va escriure també novel·les, poemes en bable i en castellà (com *Romance pirenaico*, que va dedicar a Rossend Palmada, o *Fantasia lacustre*), contes infantils i altres textos. Va mantenir correspondència amb el seu fill Francisco i

En la soledat del seu exili interior mai no va renunciar a les seves idees

>> Carnet sindical de barber.

amb José Barreiro (dirigent socialista asturià, germà seu per part de mare i exiliat a França). Aquestes cartes, plenes de noms falsos i frases de doble sentit, van ser un consol per a Lázaro García, segons confessava ell mateix:

>> *Lázaro García (a la dreta), amb el seu fill Francisco (al centre), en una visita que aquest li féu a Banyoles, per les festes de Sant Martí i, a l'esquerra, el popular cirabotes banyolí Segundo Mompió.*

«un verdadero consuelo en medio de este ambiente hostil que respiro, un emoliente para mi tristeza».

Una altra afició que el va ajudar a superar aquests anys de clandestinitat va ser la filatèlia. Era un entreteniment que compartia amb el seu germà exiliat, amb el qual intercanviava segells. Juntament amb Josep Blanch i altres aficionats banyolins, el 1960 va participar en la fundació d'un grup filatèlic, com a secció del Centre Excursionista de Banyoles, i va publicar diversos articles sobre aquest tema a la revista banyolina *Horizontes*. «Para mí», va escriure el 1950, «la filatelia, hoy más que nunca, resulta un consuelo, un medio de recordar mis años infantiles y un entretenimiento sencillo y económico que me aleja de las torturas mentales y de vicios perniciosos y caros». En una altra carta al seu germà reflexionava sobre aquesta afició: «Resulta un tanto extraño y sarcástico que tú y yo nos dediquemos con tanto entusiasmo a coleccionar estampitas con la efigie de reyes felones, emperadores cretinos, caudillos sangrientos, mariscales traidores, ministros presidiables y "santos" de atrabiliaria composición patológica».

A vegades, però, el vencia el pessimisme. El 1952 va escriure, de nou al seu germà: «Yo soy como uno de esos viejos carromatos que van de tumbo en tumbo por la carretera de la vida, mostrando a la vista de todos su destartada envergadura». A la mateixa carta, després d'afirmar que no era supersticiós, es lamentava: «No cabe duda que he nacido bajo un signo maléfico, ya que nunca me ha salido ninguna cosa bien en el transcurso de mi desdichada existencia. No sé lo que es saborear un triunfo ni una honda satisfacción. La felicidad es, para mí, algo inexistente, una figura puramente retórica».

>> *DNI a nom de Lorenzo Gracia.*

La recuperació de la identitat

La vida de Lázaro García a Banyoles es feia cada dia més insostenible. Amb una situació econòmica inestable i en unes condicions de vida precàries («el frío me asesina», escrigué), la seva salut s'anava deteriorant. El seu fill Francisco va passar una temporada a Lleida per poder estar més a prop

del seu pare, a qui va poder visitar en alguna ocasió. El seu germà José Barreiro va intentar ajudar-lo perquè passés a França, però el pla va fallar en ser abandonat pel guia. Finalment, a final de 1961, Francisco va anar a buscar-lo a Banyoles i se'l va emportar al domicili familiar d'El Berrón (Siero). El 24 d'octubre de 1962 va aconseguir un nou DNI amb la seva identitat autèntica, però va morir dos mesos més tard. Tenia 66 anys.

Les cartes, plenes de noms falsos i frases de doble sentit, van ser un consol per a Lázaro García

Jordi Galofré és historiadore.